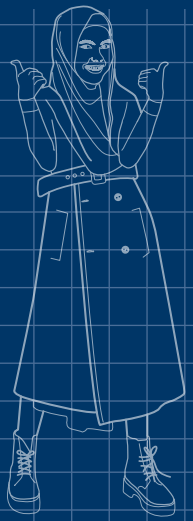
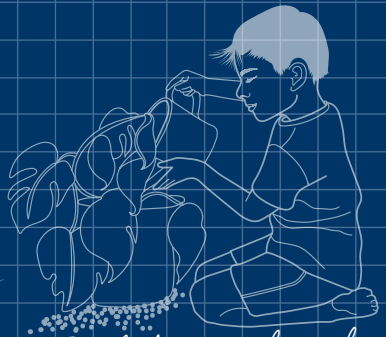
De wijk in het *wild*.

Veldgids

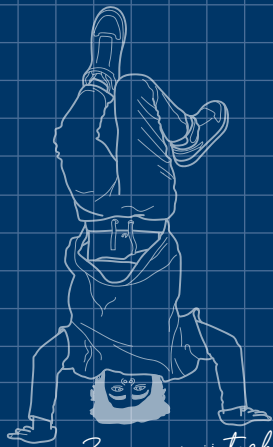
voor het sociale landschap.
Geef inzicht in wat er leeft,
& richting voor wat er komt.

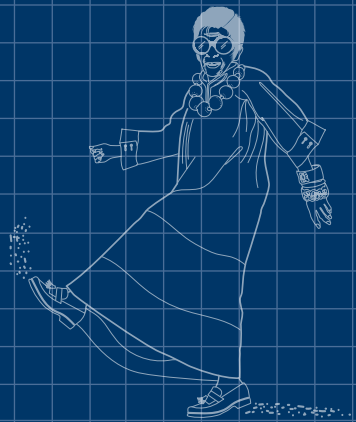
heijmans

Fijn de tuin in de wijk

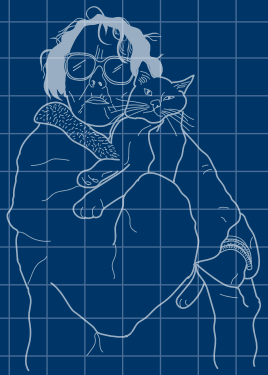

Ze zien my toch niet

Ik mis alleen nog een bankje

Buurtmoeder

Waar kan ik spelen?

Uiteindelijk gaat het niet om gebouwen maar om mensen

Introductie

Gebiedsontwikkeling begint vaak met grond, programma en haalbaarheid. Maar elke plek - stedelijk of buitenstedelijk, midden in een bestaande wijk of op een verworven veld - staat nooit op zichzelf. Er is altijd een sociale context van mensen, routines, routes, relaties en uitdagingen.

Of je nu transformeert of toevoegt, verdicht of uitbreidt - je landt altijd in een bestaand sociaal landschap.

De wijk in het wild is bedoeld om die laag te zien. Niet als extra stap, maar als fundament. Dit boekje is een blikverruimer: het helpt je het sociale landschap te observeren, te begrijpen en in kaart te brengen - binnenstedelijk én buitenstedelijk.

Het is geen checklist of participatieverslag, maar een veldgids: een instrument om te kijken, te luisteren en te duiden vóór je ontwikkelt.

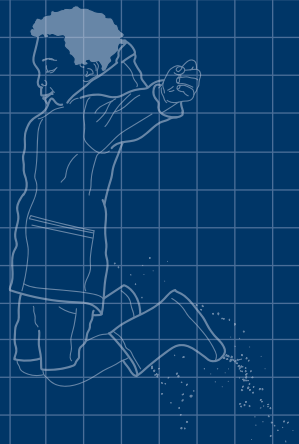
Hier verzamel je inzichten uit het veld - gesprekken, gedrag, patronen, spanningen en trots. Je legt vast wat er al is, zodat nieuwe ontwikkeling niet losstaat van de omgeving, maar er betekenisvol op aansluit.

Inzicht in wat er leeft, geeft richting aan wat er komt.

Een blikverruimer

Dit boekje is geen analyse-instrument
achter je bureau.
Het is een blikverruimer.

Het helpt je om:
eerst te kijken naar wat er leeft
te begrijpen wat al werkt
te zien waar frictie zit

versie sept 2026- #2

Inhoud.

1. **Begrijpen hoe een plek werkt**
Hardware, software, orgware
Gebiedstypes

2. **Voor vertrek**
verschillende biases
trek je pak uit
luister naar de eindgebruiker

3. **WERKBOEK**
Leren kijken op 3 niveaus
Op ooghoogte
De ervaringsdeskundige >de eindgebruiker

4. **Richting geven**

Lexicon - woorden voor wat je ziet

Inspiratie & bronnen

1

Begrijpen hoe een plek werkt

De lokale context vormt de basis voor onze ontwikkelprojecten. We beginnen niet bij het plan, maar bij de plek. We brengen de bestaande kwaliteiten en uitdagingen in kaart en stellen deze voorop. Van daaruit brengen én activeren we nieuwe energie, samen met bewoners en betrokkenen.

Dat betekent dat je intergraal gaat kijken naar een plek. Een plek functioneert nooit op één laag. Elke ontwikkeling raakt drie onderling verbonden dimensies:

Hardware – de fysieke ruimte
Software – het gebruik en de beleving
Orgware – de organisatie en het draagvlak

Deze drie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en beïnvloeden elkaar continu. Een verandering in de fysieke ruimte heeft impact op gedrag en beleving. Verandert het gebruik, dan vraagt dat iets van organisatie en beheer. En zonder goed georganiseerde samenwerking blijft zelfs het beste ontwerp kwetsbaar.

Een plein kan bijvoorbeeld perfect ontworpen zijn (hardware), maar leeg blijven omdat er geen vanzelfsprekend gebruik of programmering is (software), of omdat niemand zich verantwoordelijk voelt voor beheer en activatie (orgware).

Omgekeerd kan een wijk sociaal sterk en verbonden zijn (software), maar fysiek onveilig of onaantrekkelijk aanvoelen (hardware), waardoor die sociale kracht onder druk komt te staan.

Een veerkrachtige wijk of buurt ontstaat dan ook niet uit één afzonderlijke laag. Ze ontstaat uit de wisselwerking tussen ruimte, gebruik en organisatie - en uit de balans daartussen.

Welzijn gaat over contextbewust ontwikkelen, daar staan we voor

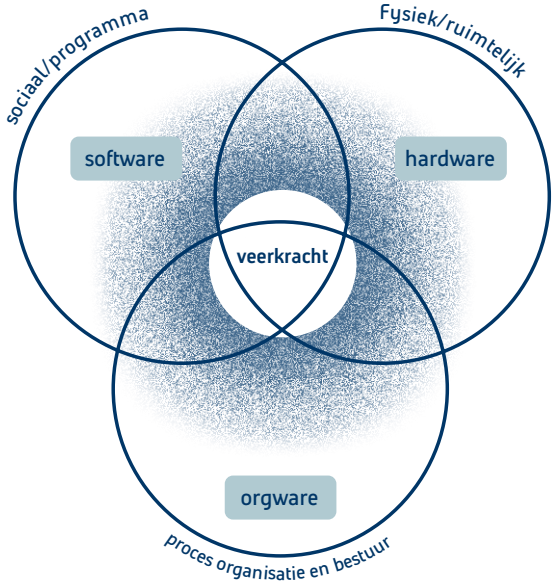

Software

Bewoners, passanten, activiteiten- sociale leven Het dagelijks gebruik en de beleving van die ruimte: ontmoeting, programmering en sfeer.

Hardware

De fysieke ruimte: gebouwen, straten en overgangen die gedrag mogelijk maken of begrenzen.

Orgware

De manier waarop je het gaat aanpakken, samen met anderen. Wie bepaalt wat en waarom? Wie is eigenaar, waarvan? Hoe wordt het straks beheerd?

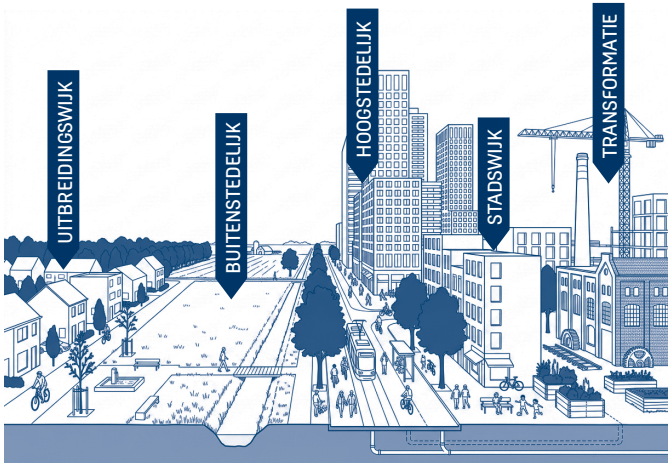
Elke plek heeft een eigen logica

Hoewel de manier van kijken per gebiedstype verschilt, geldt overal hetzelfde uitgangspunt: geen enkele plek is een tabula rasa.

Ook een weiland aan de dorpsrand of een braakliggend terrein in de stad maakt al deel uit van een groter verhaal. Het heeft een relatie met zijn omgeving, kent een geschiedenis en wordt - bewust of onbewust - gebruikt, beleefd en betekenis gegeven door mensen.

Juist daarom begint ontwikkelen niet bij het plan, maar bij de plek. Door aandachtig te kijken en te onderzoeken wat er al is, ontstaat ruimte voor een toekomst die niet losstaat van haar omgeving, maar erin geworteld is.

Gebiedstypes:

Uitbreidingswijk
(nieuwbouw, uitleglocatie)

Karakter	Een plek waar veel nog moet ontstaan, maar waar vaak al meer gebeurt dan je denkt.
Wat je ziet	• Bouwvelden, nieuwe straten en nog weinig zichtbaar gebruik • Een openbare ruimte die grotendeels op de toekomst is ontworpen • Weinig identiteit op de plek zelf. maar let op de omgeving
Wat er speelt	• Hoewel er nog geen wijk is, bestaat er vaak al een sociaal landschap • Omwonenden gebruiken het gebied als route, uitloopgebied of uitzicht • Verwachtingen, verhalen en belangen zijn al aanwezig vóór de eerste woning wordt gebouwd • De eerste jaren bepalen vaak het succes op lange termijn
Waar je op let	• Bestaande routes, gebruiken en relaties in en rond het gebied • Plekken die vanaf dag één uitnodigen tot gebruik • Ontmoeting in de openbare ruimte • Eigenaarschap, beheer en de opbouw van gemeenschap

Essentie
Niet wachten tot iets ontstaat, maar voortbouwen op wat er al is én actief bouwen en aan laten sluiten op de identiteit van het omliggende gebied/dorp.

Parijsch, Culemborg

Buitenstedelijk gebied
(dorpsrand, kleine kern, landschap)

Karakter	Een plek waar veel speelt, maar weinig direct zichtbaar is in de openbare ruimte.
Wat je ziet	• Een rustig straatbeeld • Weinig duidelijke hotspots of zichtbare drukte • Een sterke relatie met landschap en omgeving • Ruimte, rust en herkenbaarheid
Wat er speelt	• Sociale netwerken lopen vaak via verenigingen, families, scholen en informele contacten • Betrokkenheid bij de leefomgeving is vaak groot • Veranderingen worden sneller persoonlijk ervaren • Wat niet zichtbaar is op straat, kan sociaal juist sterk verankerd zijn
Waar je op let	• Bestaande netwerken en lokale initiatieven • Relaties tussen dorp, landschap en gemeenschap • Vertrouwen, betrokkenheid en eigenaarschap • Identiteit, schaal en lokale gevoeligheden

Essentie
Niet sturen op zichtbare dynamiek, maar werken vanuit bestaande relaties, vertrouwen en verbondenheid.

een 'door de bomen' ontwikkeling

Hoogstedelijk gebied
(centrum, knooppunt, binnenstad)

Karakter	Een plek waar veel tegelijk gebeurt en ruimte schaars is.
Wat je ziet	• Continue beweging van voetgangers, fietsers, OV en bezorgverkeer • Een mix van wonen, werken, horeca en recreatie • Grote verschillen tussen dag, avond en weekend • Drukke hotspots naast onverwacht stille plekken
Wat er speelt	• Ruimte wordt voortdurend verdeeld tussen verschillende functies • Gebruikers hebben vaak uiteenlopende belangen • Drukte, overbelasting en verdringing liggen altijd op de loer
Waar je op let	• De balans tussen bewegen en verblijven • Actieve plinten en programmering • Veiligheid en overzicht in de openbare ruimte • Beheer, organisatie en eigenaarschap

Essentie
Niet meer toevoegen, maar ordenen,
prioriteren en scherpe keuzes maken.

Hart van zuid, Rotterdam

Stadswijk
(bestaand, vaak naoorlogs of gemengd)

Karakter	Een plek waar het leven al draait, maar niet overal goed.
Wat je ziet	• Sterke verschillen tussen straten en bouwblokken • Informele netwerken en mensen die elkaar kennen • Gebruik van plekken dat afwijkt van het oorspronkelijke ontwerp • Zowel levendige als vermeden plekken
Wat er speelt	• Sociale structuren zijn vaak sterker dan de fysieke kwaliteit • Vertrouwen, historie en reputatie bepalen wat wel en niet werkt • Kleine ingrepen kunnen een groot effect hebben
Waar je op let	• Wat al goed werkt en versterkt kan worden • Onveilige of onaantrekkelijke plekken • Sleutelpersonen en lokale initiatieven • Informele kwaliteiten die niet direct zichtbaar zijn

Essentie
Niet opnieuw bedenken, maar beter maken wat er al is.

Spaarndammerhart, Amsterdam

Transformatiegebied
(brownfield, herontwikkeling)

Karakter	Een plek waar het oude nog zichtbaar is, maar zijn oorspronkelijke functie verliest.
Wat je ziet	• Grote gebouwen, reststructuren en een industriële schaal • Tijdelijk of informeel gebruik • Rafelranden, leegstand en onafgemaakte plekken • Sporen van een verleden dat nog voelbaar aanwezig is
Wat er speelt	• Achter de ogenschijnlijke leegte schuilt vaak al een eigen cultuur en gebruik • Identiteit zit niet alleen in gebouwen, maar ook in verhalen, herinneringen en gewoontes • Tijdelijke gebruikers geven een plek vaak al nieuwe betekenis • Het risico bestaat dat bij herontwikkeling karakter en eigenheid verdwijnen
Waar je op let	• Wat nu al werkt en behouden kan blijven • Tijdelijk gebruik en bestaande energie • De verbinding tussen nieuwe functies en bestaande structuren • Ruimte voor experiment en geleidelijke verandering

Essentie
Niet leegmaken en opnieuw beginnen, maar doorbouwen op wat er al is.

Energiekwartier, Den Haag

Leren van... Vauban in Freiburg

Burgerparticipatie als motor
Vauban ontstond niet vanuit een dichtgetimmerd masterplan, maar vanuit onvrede. Bewoners wilden af van traditionele top-down stadsontwikkeling.

In 1994 richtten zij Forum Vauban op, een collectief van bewoners, architecten, planners en activisten. Samen met de gemeente ontwikkelden zij de visie voor de nieuwe wijk. Dat was destijds revolutionair.

- Bewoners kregen invloed op het masterplan
- Veel woningen werden ontwikkeld via Baugruppen (collectief particulier opdrachtgeverschap)
- Duurzaamheid werd niet alleen technisch benaderd, maar gekoppeld aan gemeenschapsvorming

Wat hier gebeurde:
Hardware, software en orgware werden gelijktijdig ontwikkeld. Niet eerst bouwen en daarna organiseren, maar samen.

2

Voor vertrek

Biases (theorie)

Objectief observeren of selectief kijken?

Voordat je naar buiten gaat, is het goed om één ding te onthouden: niemand kijkt neutraal. Iedereen neemt ervaringen, voorkeuren, kennis en verwachtingen mee het veld in.
We kijken allemaal door onze eigen bril. Dat is niet erg.
Sterker nog: je expertise helpt je om dingen te zien die anderen misschien missen.

Maar diezelfde expertise kan er ook voor zorgen dat je bepaalde dingen juist over het hoofd ziet. Misschien verwacht je vooral fysieke problemen te zien. Misschien denk je al snel in oplossingen. Misschien baseer je je oordeel op wat je tijdens één bezoek waarneemt. Of misschien let je vooral op de aspecten die aansluiten bij jouw vakgebied.

Deze onbewuste denkpatronen noemen we biases. Ze zijn menselijk en iedereen heeft ze.

De kunst van goed locatieonderzoek is niet om zonder aannames te kijken. Dat kan niet. De kunst is om je bewust te zijn van je aannames en nieuwsgierig te blijven naar wat je nog niet weet.

Vraag jezelf daarom tijdens je bezoek regelmatig af:

Zie ik wat er werkelijk gebeurt, of vooral wat ik verwachtte te zien?
Ben ik de plek aan het begrijpen, of ben ik al oplossingen aan het bedenken?
Welke verhalen of signalen verrassen mij?
Welke groepen of perspectieven mis ik misschien nog?

De wijk vertelt altijd een rijker verhaal dan je vooraf kunt bedenken.

Ga dus niet op zoek naar bevestiging.

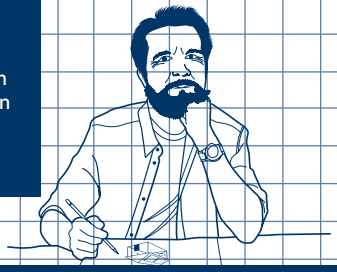
Ga op zoek naar verrassing.

Je ziet meer langs een weg die je niet kent

Vijf veelvoorkomende biases

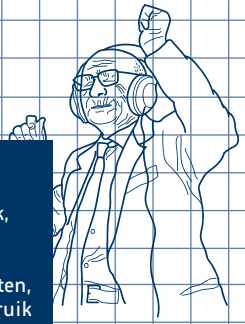
1. Confirmation bias
"Zie ik wat ik al dacht?"
Je hoort vooral dingen die je plan bevestigen en zoekt naar signalen die passen bij je concept.
Risico: Kritische geluiden schuif je ongemerkt weg.

2. Solution bias (ontwerpreflex)
"Ik zie meteen de oplossing"
Je denkt al in ontwerp voordat je begrijpt wat er speelt. Je loopt rond en bedenkt direct: "hier moet een plein komen".
Risico: Je ontwerpt een antwoord op de verkeerde vraag.

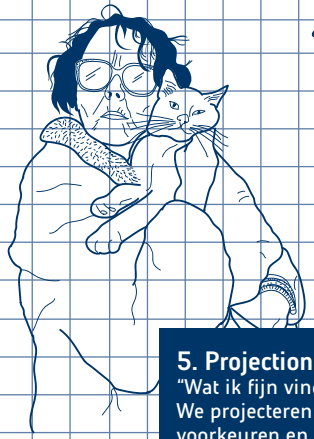

3. Availability bias
"Wat ik nu zie, is de werkelijkheid."
Je vormt je beeld op basis van één bezoek, één tijdstip of één situatie. Je kijkt vooral naar wat op dat moment zichtbaar is.
Risico:Je mist gebruik op andere momenten, verschillen tussen week- en weekendgebruik en seizoensinvloeden.

4. Professional bias (vakblindheid)
"Ik kijk vooral naar waar ik verstand van heb."
Ontwerpers zien ruimte. Ontwikkelaars zien programma. Procesbegeleiders zien stakeholders.
Risico: Je ziet maar 1/3 van de werkelijkheid en mist de samenhang tussen hardware, software en orgware.

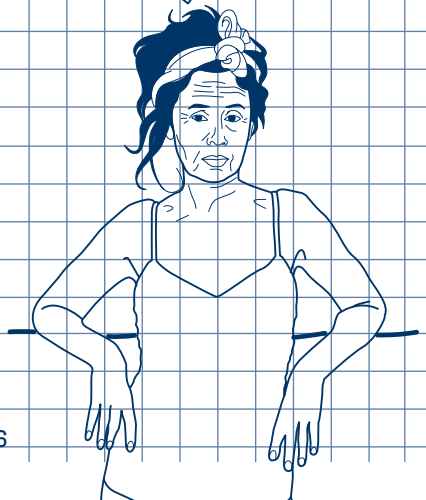

5. Projection bias
"Wat ik fijn vind, vindt iedereen fijn"
We projecteren gemakkelijk onze eigen leefstijl, voorkeuren en gewoonten op anderen. Maar niet iedereen gebruikt een plek/buurt op dezelfde manier.
Risico: Je ontwerpt voor jezelf, niet voor de eindgebruiker.

Trek je pak uit!

Veldganger checklist

Ben je er klaar voor?
> Comfortabele schoenen aan
>Grote auto thuisgelaten
>Telefoon op stil (niet op display)
>Antwoorden thuis gelaten
>Vragen meegenomen
>Koffie gehaald bij de lokale zaak, niet bij de drive-through
>Klaar om verrast te worden

Hoe presenteer jij jezelf?

Je gaat het veld in. Niet naar een presentatie of inspectie. Je hoeft niemand te overtuigen of te imponeren.

Hoe jij daar verschijnt, doet ertoe.

Kies kleding waarin je toegankelijk en benaderbaar bent. Niet omdat een pak verkeerd is, maar omdat formele kleding soms onbedoeld afstand creëert. Het doel is niet om indruk te maken, maar om contact mogelijk te maken.

Hoe stel je jezelf voor?

Niet:
“Wij zijn bezig met een gebiedsontwikkeling en willen uw mening.”

Wel:
“Wij proberen te begrijpen hoe deze plek werkt.”
“Wat vindt u prettig aan deze buurt?”
“Wat zouden wij volgens u moeten weten?”
“Wat maakt deze plek bijzonder?”

Kort. Open. Nieuwsgierig.

Je bent niet op zoek naar antwoorden op je plan.
Je bent op zoek naar verhalen die je nog niet kent.

Alertheid = betrokkkenheid

Gebiedsontwikkeling gaat over verandering. Maar verandering begint nooit op een leeg canvas.

Elke plek heeft een geschiedenis, een betekenis en een relatie met haar omgeving. Soms zit die in een bestaande buurt of gemeenschap. Soms in het landschap, bestaande routes, tijdelijk gebruik of de verhalen die mensen aan een plek verbinden.

Wie ontwikkelt, voegt daarom niet alleen iets toe. Je grijpt ook in op wat er al is.

Juist mensen die zich sterk verbonden voelen met een plek zijn vaak het meest alert op verandering. Zie zorgen of weerstand daarom niet direct als een hindernis, maar als een bron van informatie. Achter weerstand schuilt vaak geen afwijzing van verandering, maar de wens om iets waardevols te behouden.

Kijk daarom niet alleen naar wat beter kan, maar vooral naar wat er al is. Wat werkt hier? Wat maakt deze plek bijzonder? En wat zou je moeten begrijpen voordat je iets verandert?

Want een toekomst die geworteld is in de plek, begint met het herkennen van wat er al aanwezig is.

Ik wil straks graag weer terug komen in mijn buurt

3 werkboek

Observeren in het wild

Je kijkt naar drie dingen tegelijk:
Wat staat er? de fysieke condities
Wat gebeurt er? het werkelijke gebruik
Wie zorgt dat het werkt? organisatie en eigenaarschap

mocht je nu denken, maar ik ga buitenstedelijk op een uitleglocatie aan de slag. ga dan in de wijk eromheen kijken.

welke plek ga je ontdekken?

Plaats:

Datum:

Tijdstip:

Weer:

Hardware – Wat staat er?

Doel:
Begrijpen of de ruimte werkt of tegenwerkt

Eerst kijken
Loop een ronde door het gebied. Gebruik de checklist om bewust te kijken naar structuur, verblijf, gebouwen, veiligheid en groen.
Structuur & routes

Hoofdroutes zijn duidelijk (lopen/fiets/auto)
☐ Mensen gebruiken de routes zoals bedoeld
☐ Er zijn olifantenpaadjes (afsnijroutes)
☐ Logische verbindingen ontbreken
Oversteken voelt ☐ veilig ☐ onveilig

Verblijfsplekken
☐ Er zijn plekken om te zitten
☐ Mensen maken daar ook daadwerkelijk gebruik van
☐ Mensen blijven ergens hangen (niet alleen passeren)
☐ Er zijn plekken voor verschillende groepen (jong/oud)
☐ Er zijn plekken in zon én schaduw

Plinten & gebouwen
☐ Begane grond is open en actief
☐ Functies sluiten aan op straatgebruik
☐ Veel blinde gevels (risico)
☐ Overgangen privé–publiek zijn duidelijk en prettig
☐ Er is sociale controle vanuit gebouwen
☐ Structuur & routes

Kwaliteit & veiligheid
☐ Verlichting voelt voldoende
☐ Overzicht: je ziet wat er gebeurt
☐ Onveilige of vermeden plekken aanwezig
☐ Geluid, wind, hitte beïnvloeden gebruik

Groen & klimaat
☐ Groen wordt gebruikt (niet alleen aangelegd)
☐ Verblijfskwaliteit bij groen is goed
☐ Water / koelte aanwezig
☐ Groen wordt zichtbaar onderhouden door bewoners

Kijk nog eens

Niet alles wat belangrijk is, staat op een checklist.

Loop nog een ronde en noteer wat opvalt. Hoe bewegen mensen door het gebied? Waar blijven ze hangen? Welke plekken worden intensief gebruikt en welke juist vermeden? Wat werkt verrassend goed? En waar schuurt het?

Software – Wat staat er?

Gebruik & gedrag
- ☐ Verschillende groepen maken gebruik van de plek
- ☐ Op sommige momenten is het duidelijk drukker of rustiger
- ☐ Mensen blijven ergens hangen
- ☐ Mensen lopen vooral door zonder te stoppen
- ☐ Plekken worden voor iets anders gebruikt dan bedoeld?

Unintended use

Ontmoeting & dynamiek
- ☐ Mensen maken contact of raken met elkaar in gesprek
- ☐ Er zijn vaste ontmoetings- of hangplekken
- ☐ Er is een zichtbaar ritme tussen ochtend, middag en avond
- ☐ Informeel gebruik is zichtbaar (stoelen, speelgoed, planten, spullen buiten)
- ☐ Er ontstaan spontane activiteiten

Inclusiviteit
- ☐ Verschillende groepen gebruiken dezelfde plek
- ☐ Sommige groepen lijken afwezig b.v. tienermeiden
- ☐ Er zijn plekken waar je gemakkelijk kunt verblijven
- ☐ De plek voelt publiek en toegankelijk

Programma & activiteit
- ☐ Maatschappelijke (bv. bieb, sportveld) worden goed gebruikt?
- ☐ Winkels, horeca of functies dragen bij aan levendigheid
- ☐ Leegstand is zichtbaar
- ☐ Tijdelijke functies of initiatieven zijn aanwezig

Doel: Begrijpen hoe de plek echt gebruikt wordt

Kijk nog eens

Niet alles wat belangrijk is, staat op een checklist.

Loop nog een ronde en kijk naar wat er gebeurt. Wie zie je – en wie niet? Welk gedrag lijkt vanzelfsprekend? Waar blijven mensen hangen? Welke plekken worden toegeëigend? En welke verhalen vertellen stoelen, planten, speeltoestellen of andere sporen van dagelijks gebruik?

Orgware – Wat staat er?

Eigenaarschap & beheer
- ☐ Iemand voelt zich zichtbaar verantwoordelijk
- ☐ Plek wordt actief beheerd
- ☐ Onderhoud is geregeld (geen verval)
- ☐ Onduidelijk wie verantwoordelijk is (risico)

Netwerken & sleutelpersonen
- ☐ Aanwezigheid van lokale sleutelfiguren (ondernemers, bewoners)
- ☐ Mensen kennen elkaar / groeten elkaar
- ☐ Informele leiders zichtbaar
- ☐ Initiatieven vanuit de buurt

Samenwerking & organisatie
- ☐ Samenwerking tussen partijen zichtbaar (gemeente, bewoners, ondernemers)
- ☐ Activiteiten worden georganiseerd
- ☐ Er is structuur achter gebruik (niet toevallig)

Draagvlak & spanning
- ☐ Mensen voelen zich eigenaar van de plek
- ☐ Veranderingen worden gedragen of juist gewantrouwd
- ☐ Zichtbare conflicten of spanningen
- ☐ Groepen die buiten beeld vallen

Doel: Organisatie en eigenaarschap herkennen

Kijk nog eens

Elke plek wordt georganiseerd - formeel of informeel.

Kijk nog eens rond. Wie zorgt ervoor dat deze plek werkt? Wie trekt dingen naar zich toe? Waar zit eigenaarschap? En waar lijkt juist niemand verantwoordelijk? Welke mensen, netwerken of initiatieven houden deze plek draaiende?

Op ooghoogte

Veel kwaliteiten van een plek worden pas zichtbaar wanneer je vertraagt. Niet vanuit de auto of achter een bureau, maar lopend door de straat.

Deze werkbladen helpen je om op ooghoogte te kijken. Naar de overgang tussen gebouw en straat. Naar wat uitnodigt, wat afstoot en wat ervoor zorgt dat mensen ergens willen blijven. Want juist op straatniveau komt de relatie tussen ruimte, gebruik en ontmoeting tot leven.

Aan de slag!

Straat/plek: _____

_____

ANALYSEER

Context: Elke straat is anders.
Hoe omschrijf jij het unieke karakter van de straat?

Context: Welke gemeenschappen wonen en werken hoofdzakelijk in dit gebied?

Context: Hoe is de straat verbonden met parken, pleinen en belangrijke plekken in de stad?

TEKEN DE STRAAT

Observeer en teken in je kaart hoe mensen lopen
Wat zijn de belangrijkste looproutes? Aan welke kant van de straat lopen mensen? Waar blijven groepen mensen staan om te praten? Waar steken mensen over? Waar zitten mensen?

Bron: deze pagina's komen uit de 'city at eye level' STIPO

Interview minimaal twee verschillende gebruikers/stakeholders in de straat: Suggesties: voetgangers, straat verkoper, bewoner, fietser, winkeleigenaar

Wat vindt u van de straat & wat vindt u het beste aan de straat?

Op wat voor manier maakt u gebruik van de straat? bv. ligt op de route, ik woon hier... etc...

Als u iets zou kunnen veranderen om de straat te verbeteren, wat zou dat zijn?

BESCHRIJF JE IDEEËN

Wat zijn je ideeën voor verbeteringen op de lange termijn?

Wat kan er op korte termijn gedaan worden om de straat te verbeteren? Wat zijn de quick wins?

Wie zijn de mogelijke sleutelfiguren en partners om een coalitie mee te vormen en de toekomstige acties uit de voeren?

Bron; deze pagina's komen uit de 'city at eye level' STIPO

In gesprek met de experts

Zie de buurt door de ogen vande eindgebruiker

De echte experts/kenners van deze buurt zijn de mensen die hier wonen. Zij zijn van onschatbare waarde voor een geslaagde ontwikkeling. Daarom is het van belang om de plek ook door hun ogen te kunnen zien en hen te spreken. Vul samen met een paar buurtbewoners de volgende pagina's in.

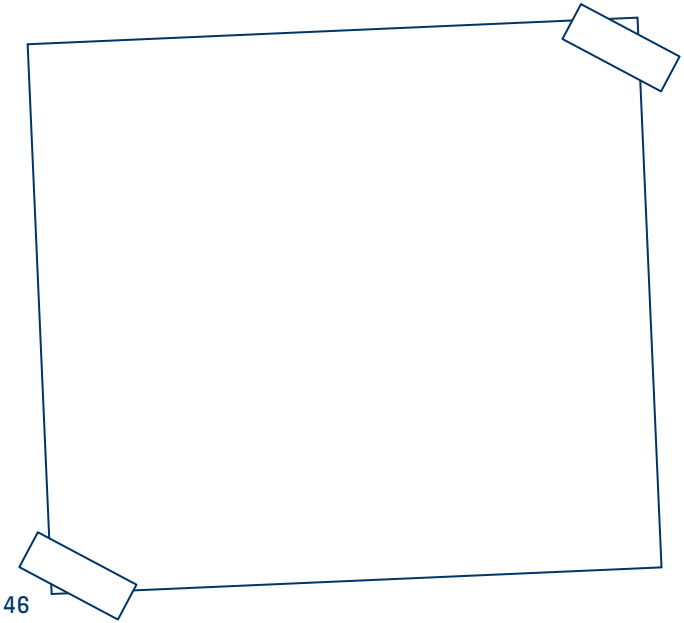
De ervaringsdeskundige:

Naam:

Leeftijd:

Gender:

Ik ben hier omdat:

Wat heeft u lief in deze buurt, waar bent u trots op? Wat vind u belangrijk en zou daarom nooit mogen verdwijnen?

Wat vindt u onprettig aan deze buurt? Wat zou u graag anders willen zien?

Stelt u zich voor: Morgenvroeg wordt u wakker en de buurt ineens perfect geworden. Wat zou er dan zijn gebeurd? Wat ziet u voor zich?

4

Richting geven

Je hebt gekeken, geluisterd en geobserveerd. Je hebt gezien hoe de plek werkt, wie er gebruik van maakt en welke kwaliteiten, spanningen en kansen aanwezig zijn.

Niet alle inzichten leiden direct tot een ontwerpkeuze. Sommige vragen om nader onderzoek. Andere zijn waardevolle input voor de Social Impact Scan, het gebiedsverhaal of het gesprek met stakeholders.

De vraag is daarom niet: wat ga je ontwerpen?

De vraag is:

Wat mag je niet vergeten wanneer je verder gaat?

Behouden
Wat werkt hier al goed?

Wat werkt niet goed?
Welke observaties roepen nieuwe vragen op?

Wie of wat verdient een plek in de ontwikkeling?

Lexicon

Dit zijn woorden voor wat je ziet, voelt en herkent in een wijk. Gebruik ze. Vul ze aan. Maak er je eigen taal van.

Aanraakbaarheid
De mate waarin een plek uitnodigt om gebruikt, betreden of toegeëigend te worden.

Asset Based Community Development
ABCD is een 'inside-out' aanpak waarbij bewoners hun eigen gemeenschap versterken door bestaande talenten en netwerken te verbinden en te activeren.

Bankjeslogica
De ongeschreven regel waarom sommige bankjes altijd bezet zijn en andere nooit.

Bankzitters van de wijk
De vaste gezichten die het publieke leven observeren en onbewust sociale controle bieden.

Blijfkracht
De mate waarin een plek mensen verleidt om langer te blijven dan gepland.

Sticky Place
Een plek waar mensen niet alleen passeren, maar (vanzelf) blijven hangen, omdat de omgeving uitnodigt.

Blokcultuur
De sociale dynamiek die ontstaat binnen één bouwblok, wie groet wie, wie hoort erbij, wie niet.

Blokheld
De bewoner die ongevraagd regelt, oplost en aanspreekt.

Bufferzone
De overgangsruimte tussen privé en publiek waar ontmoeting mogelijk wordt zonder direct bloot te staan.

Buurtbudget
Instrument waarmee bewoners directe zeggenschap krijgen over publieke middelen voor hun leefomgeving.

Buurtfluistering
Het zachte signaal dat er iets wringt of juist klopt, nog voordat iemand het uitspreekt.

Buurtgeheugen
De verhalen die blijven circuleren, ook als de fysieke omgeving verandert.

Buurtmoeder
De informele spil die weet wat er speelt en verbindt zonder officiële titel.

Buurtvader(s)
Wijkbewoner die via vertrouwen en aanwezigheid bijdraagt aan veiligheid, sociale cohesie en vroegsignalering van problemen.

Dagritme
Het patroon van gebruik dat verschilt per uur, dag of seizoen.

Daklandschap
Het leven, voor mens en natuur, in de wijk op het dak.

Dichtheidsdruk
Het gevoel van te veel mensen, te weinig ruimte - fysiek of sociaal.

Doorloopplek
Een ruimte die ontworpen is om te verblijven maar gebruikt wordt om te passeren.

Draagkracht
Wat een plek sociaal en ruimtelijk kan verdragen zonder uit balans te raken.

Drempelvrees
De onzichtbare barrière waardoor mensen een plek niet betreden, ook al is die fysiek toegankelijk.

Ecosysteem
Een wijk als levend systeem waarin verschillende elementen, bewoners, ondernemers, ruimte en instituties - elkaar beïnvloeden en in balans houden.

Eigenaarschap
De mate waarin mensen zich verantwoordelijk voelen voor een plek en bereid zijn om ervoor te zorgen.

Gebiedsgeheugen
De verhalen, gebeurtenissen en ervaringen die een plek betekenis geven, ook als ze niet zichtbaar zijn.

Gebruikssporen
Fysieke tekenen van dagelijks gebruik - afgesleten tegels, verplaatste stoelen, verkleurde gevels.

lees verder

Gevelpraat
Gesprekken die ontstaan tussen voordeur en stoep.

Groene vingers
De bewoners die zichtbaar zorg dragen voor planten, geveltuinen of buurtgroen.

Guerilla gardening
Bewoners die zelf in de openbare ruimte bloemen en planten zetten, en beheren. Mag niet, wordt de buurt wel beter van.

Hangkwaliteit
De mate waarin een plek geschikt is om niets te doen zonder weggestuurd te worden.

Hardware
De fysieke ruimte: gebouwen, straten en overgangen die gedrag mogelijk maken of begrenzen.

Hoekenergie
De dynamiek die ontstaat op kruispunten van routes en functies.

Hostile architecture
Ingrepen in de openbare ruimte om dak- en thuislozen of hangjongeren (of -ouderen!) te weren, zoals punten op vensterbanken zodat je er niet op kan zitten, randen, stalen frames op stoepranden om er niet op te kunnen skaten, of armleuningen halverwege bankjes zodat je er niet op kan liggen.

Identiteit
Wat blijft als je het plan wegdenkt.

Inclusiviteit
De mate waarin verschillende groepen zich welkom en vertegenwoordigd voelen in een gebied.

Informele infrastructuur
Netwerken van mensen en gewoontes die functioneren zonder officiële structuur.

Integrale blik
Het gelijktijdig zien van ruimte, gebruik en organisatie als één samenhangend geheel.

Kijkafstand
De afstand waarop mensen elkaar aankijken of juist vermijden.

Leefbaarheid
De mate waarin een omgeving dagelijks comfort, veiligheid en betekenis biedt.

Meekijkfunctie
De subtiele sociale controle die ontstaat wanneer ogen op straat aanwezig zijn.

Menselijke maat
Een plek werkt op ooghoogte, loopsnelheid en belevingswereld van mensen – niet op schaal van systemen of abstracte plannen.

Nachtdynamiek
Hoe een plek 's avonds een andere identiteit krijgt.

Olifantenpaadjes
Ongeplande 'snelste' routes die met name in parken of bermen uitgesleten raken omdat mensen 'ontworpen' routes afsnijden in het dagelijks gebruik.

Ontwerpillusie
De overtuiging dat een fysieke ingreep automatisch gedrag verandert.

Orgware
De manier waarop een plek wordt georganiseerd en gedragen: samenwerking, beheer en eigenaarschap.

Orkestreren
Het subtiel verbinden van verschillende belangen en stemmen - sturen zonder te domineren.

Overgangszone
De ruimte tussen binnen en buiten waar publieke en private sferen elkaar raken.

Ogen op straat
De plek waar je zicht hebt op wat er gebeurt - en waar mensen zich veilig voelen.

Parochiaal domein
Een publiek toegankelijke plek die aanvoelt alsof ze van een bepaalde groep is. Subtiele signalen – een picknickkleed, speelgoed of een stoel voor de deur – laten zien wie zich de plek heeft toegeëigend.

Plakplek
Een muur, kast of paal waar altijd posters, stickers of aankondigingen verschijnen.

Plintgeluk
De kleine vreugde die ontstaat wanneer de begane grond uitnodigend werkt.

Plintstress
Wanneer de begane grond wel functies heeft, maar geen levendigheid.

Praatpunt
De informele hotspot waar gesprekken vanzelf ontstaan.

lees verder

Publieke camouflage
Informele manieren waarop bewoners zich afschermen in publieke ruimte.

Rafelrand
De overgangszone tussen functies of buurten waar ruimte ontstaat voor experiment en informaliteit.

Reframing
Het veranderen van de kadering van een vraag, zodat je andere mogelijkheden ziet dan je eerst dacht.

Restplek
Een stuk ruimte zonder duidelijke bestemming dat soms onverwacht waardevol blijkt.

Ritme
De terugkerende patronen in tijd die het dagelijks leven vormgeven.

Ruimtelijke rechtvaardigheid
De eerlijke verdeling van kwaliteit, veiligheid en toegang in de gebouwde omgeving.

Schaduwwerking (sociaal)
Wanneer een dominante functie of groep andere groepen onzichtbaar of minder welkom maakt.

Sleutelpersoon
Iemand die toegang geeft tot verhalen, netwerken en vertrouwen.

Sociaal landschap
Het web van relaties, routines en ongeschreven regels dat een gebied dagelijks laat functioneren.

Software
Het dagelijks gebruik en de beleving van ruimte: ritme, ontmoeting, programmering en sfeer.

Stille kracht
De bewoner of ondernemer die weinig zichtbaar is, maar cruciaal voor samenhang.

Stille weerstand
Geen protest, maar subtiele tegenbeweging in gedrag of gebruik.

Stoepballet
De dagelijkse choreografie van voorbijgangers, bewoners en ondernemers die samen de straat tot leven brengen.

Straatburgemeester
De persoon die geen mandaat heeft, maar wel invloed.

Stoepnetwerk
Het informele circuit van korte praatjes dat meer oplost dan menig overleg.

Straatburgemeester
De persoon die geen mandaat heeft, maar wel invloed.

Straatcode
De ongeschreven regels van gedrag in een wijk.

Straatintelligentie
Het onuitgesproken weten van bewoners over hoe je je in een wijk beweegt.

Straatritueel
Een terugkerende gewoonte die het karakter van de wijk vormt.

Street art
Stickers, graffiti en andere 'informele' kunst (of vandalisme?) die laat zien welke plekken veel gebruikt worden, of waar juist minder sociale controle is.

Tijdelijkheid
Gebruik dat tijdelijk lijkt, maar structureel blijkt.

Toe-eigening
Wanneer bewoners een plek naar hun hand zetten, formeel of informeel.

Veerkracht
Vermogen van de plek en de mensen om met verandering om te gaan

Verblijfsrecht (gevoel)
Het impliciete gevoel of je ergens mag zijn zonder iets te hoeven kopen of presteren.

Verblijfswaarde
De kwaliteit die mensen verleidt om langer te blijven dan ze van plan waren.

Verweefkracht
Het vermogen van een plek om verschillende mensen en activiteiten samen te brengen.

Verweving
De mate waarin wonen, werken en ontmoeten door elkaar lopen.

Wijkcadeau
Een onverwachte kwaliteit van een plek die je pas ziet als je vertraagt.

Zachte data
Verhalen, observaties en signalen die laten zien hoe een plek werkelijk wordt beleefd.

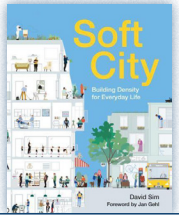
lees verder

Zichtbaarheid
Wie en wat in de openbare ruimte gezien wordt - en wie niet.

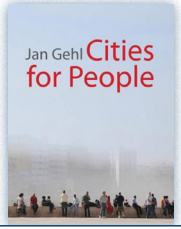
Zorgzame ruimte
Een plek die subtiel rekening houdt met kwetsbaarheid zonder dat expliciet te maken.

Eigen woorden:

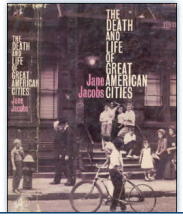
Inspiratie & bronnen

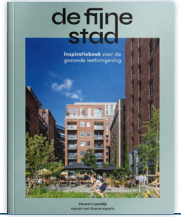
David Sim

Jan Gehl

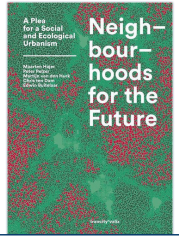
Jane Jacobs

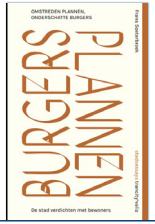

Vincent Luyendijk

Maarten Hajer

Frans Soeterbroek

Floris Alkemade

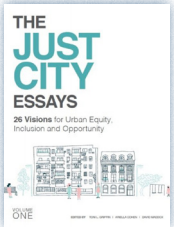
Rijnhaven

Stipo

Stipo

Toni Griffin

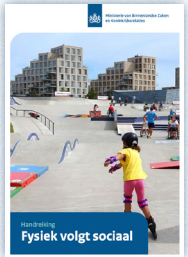
Aedes

Zachte atlas

De Stoep

Handreiking
fysiek volgt sociaal

Subjectieve atlas
Amsterdam- Annelys de Vet

Padlet app
App om visueel in samen te werken en makkelijk fotos te verzamelen van de plek die je samen bezoekt.

Stipo
Een rijke bron van inspiratie over stad op ooghoogte, menselijke maat, actieve plinten, placemaking en de kwaliteit van de openbare ruimte. De boeken, artikelen, tools en trainingen van STIPO laten zien hoe ontwerp, gebruik en beheer samen zorgen voor plekken waar mensen graag verblijven.
https://stipo.nl/boeken-en-publicaties/
pagina 40-43 in deze publicatie komen uit 'the city at eye level'

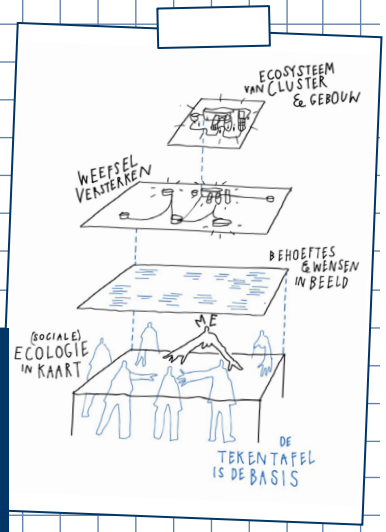
'Zonder kennis van de context ontwerpen we verwarring'

Afaina de Jong - Architect

Het Mok
Doen! een tour met het museum voor onbedoelde kunst! Het MOK keert de museummuren binnenste buiten en laat je anders kijken naar de alledaagse omgeving.
www.hetmok.nl

Over anders kijken gesproken!

De echte zachte kaart maken

Studio Nadia Nena
Studio Nadia Nena onderzoekt en ontwerpt stedelijke transities vanuit de leefwereld van bewoners en gebruikers.
www.nadianena.com